

BØRNS UNIVERSER PÅ KANTEN AF ÅBNE, KREATIVE OG TVÆR- ÆSTETISKE AKTIVITETER I FRITIDSKLUBBER

*Lars Dahl Pedersen, ph.d., adjunkt, Center for pædagogik,
Professionshøjskolen Absalon*

I denne artikel udforsker jeg børns forskellige måder at deltage på i kreative, kunstneriske og tværæstetiske aktiviteter med musik, dans, billedkunst, poesi, m.m. i uformelle læringsmiljøer i to forskellige sjællandske fritidsklubber. Jeg fokuserer på, hvordan børn og unge gennem kropslige handlinger skaber deres egne æstetiske oplevelser, forståelser og universer på kanten af og i sprækkerne på de forskellige kreative rammer, voksne kunstnere og pædagoger etablerer med fokus på inklusion, ligeværdighed og åbenhed. Artiklens empiriske materiale består af observationer og interviews foretaget under projektet Klub Skabertrang i efteråret 2024, hvor pædagoger, kunstnere og kulturskoleundervisere med speciale inden for forskellige kunstformer samarbejder om at udvikle en kunstpædagogisk tilgang til og vision om at arbejde med børn og unge. Igennem en særlig case undersøger jeg med et koreografisk og fænomenologisk blik, hvordan aktivitetsrummet udspiller sig som et sammenvævet og interaktivt bevægelsesmønster. Resultaterne peger på, at nogle børn kan have svært ved at bryde med det, de socialt plejer at gøre sammen med andre i klubben, når aktivitetsrummet er meget åbent og eksperimenterende – men samtidigt finder andre grupper af børn disse kunstneriske rum tillokkende som et fristed, hvor de med lethed sammenblander egne vante fritidsinteresser med anderledes, skabende og uforudsigelige processer.

INDLEDNING

Man kunne f.eks. sige, det er deres egen fantasi, dem, der skal skabe. Det er ikke, at folk siger, 'nu skal du lave det her', og så er der en, der laver det. Det er sådan lige som at sige til sig selv: 'du skal lave det her, og har du lyst til at hjælpe mig med det her?'. Det er bare en selv, og så kan man invitere andre med ind. [Siger lavmælt om et billede på bordet:] Det her minder mig også meget om død.

Ordene her kommer fra Nikolaj, der er et af de børn, som går i klub i sin fritid og her deltager i projektet Klub Skabertrang, hvor en gruppe kunstnere og pædagoger møder børnene med fokus på at skabe et tværkunstnerisk, kreativt og inkluderende fællesskab. På et af mine besøg i klubben har jeg spredt forskellige billedkort ud på et bord, som børnene kan vælge at tale ud fra i et interview om deres oplevelser med at være med i projektet. Nikolaj skifter ubesværet imellem at tale med mig om sin deltagelse i projektet, imens han andre gange taler højt om det, han tænker om alle billederne på bordet, uagtet om billederne direkte handler om oplevelserne i projektet. Klub Skabertrang er et initiativ udviklet og i fortsat udvikling over en årrække af en gruppe af partnere i Roskilde Kommune (Boysen, 2022a; Boysen et al., 2022). Visionen bag initiativet er at give flere børn og unge mulighed for at deltage i kreative fællesskaber ved at udvikle nye kunstpædagogiske formater for, hvordan man kan arbejde med det samarbejdende i en åben ramme. I projektets aktiviteter inviteres børn til at deltage med medbestemmelse, ligeværdighed og idémageri sammen med andre børn og unge og med voksne pædagoger, billedkunstnere, musikere og dansere.

I artiklen udforsker jeg, hvordan en åben, kunstbaseret pædagogisk tilgang kan give børn forskellige kropslige deltagelsesmuligheder – herunder rum til at etablere egne æstetiske oplevelser, forståelser og universer ved siden af og ind og ud ad kreative rammer, som voksne kunstnere og pædagoger etablerer. Jeg sætter fokus på, hvordan børn og voksne håndterer det at være i nærheden af og med inde i et rum, der er defineret som åbent, frit og kreativt – og hvordan det ses i deltagernes kropslige handlinger. Her anlægger jeg bl.a. et koreografisk perspektiv udviklet i min ph.d.-afhandling (Pedersen, 2024) med rod i min egen danser- og koreografbaggrund, som en linse til at blive opmærksom på de kropslige, legende og improviserede bevægelsesinteraktioner, der dels opstår åbenlyst og dels i mindre grad lader sig registrere af omgivelserne. Artiklens empiriske materiale består af observationer og interviews i fritidsklubberne over ca. 8 dage fordelt over efteråret 2024 i projektet Klub Skabertrang. Denne artikel dykker særligt ned i en af de første dages aktivitetsforløb i form af en udvalgt case, der analyseres med henblik på at forstå, hvordan en skabertrangspædagogik kan introduceres og udfolde sig. De primære

“ Fritidspædagogikken rummer altså nogle særlige muligheder i forhold til at have en friere pædagogisk tilgang end i skole og dagtilbud.

partnere i projektet er Kulturskolen i Roskilde, Fritidsklubberne i Roskilde, Egnsteatret Aaben Dans og Professionshøjskolen Absalon. Indledningsvis vil jeg relatere artiklens ærinde i forhold til udvalgt eksisterende forskning på området og derefter udfolde artiklens teoretiske perspektiv. Efterfølgende udlægger jeg undersøgelsens tilgang og metodiske valg, og endelig præsenterer jeg analyser af empiriske eksempler og slutter af med en kort diskussion og afrunding.

DEN KUNSTPÆDAGOGISKE FORSKNING OG FRITIDSPÆDAGOGIKKENS PRÆSTATIONSFRIE RUM

Kim Boeskov (2024) peger i sin rapport om det kulturministerielle initiativ Grib Engagementet på, at en styrkelse af det kunstpædagogiske område i Danmark med fordel kan ”inkludere en styrkelse af den kunstpædagogiske forskning” (s. 183), som i forhold til andre nordiske lande fremstår som et mindre synligt område. En styrket forskning inden for det kunstpædagogiske felt kan ifølge Boeskov (2024) bl.a. bidrage til ”nye forståelser af, hvad en deltagelsesbaseret og inkluderende kunstpædagogik indebærer . . . [og] skabe indsigt i sammenhængen mellem kunstnerisk deltagelse og trivsel” (s.183).

I denne artikel går jeg særligt i dialog med et studie om undervisning af skoleklasser på kunstmuseer (Sattrup, 2015) samt et studie fra dagtilbudspædagogikken (Blomgren, 2023) om børns æstetiske erfaringer, i det begge studier kredser om værdien af de mellemrum, børn skaber i en voksenstyret ramme. Projektet Klub Skabertrang er i dets idégrundlag anderledes defineret end de to førnævnte studier ved direkte at favne og lægge op til, at det er de børnecentrerede mellemrum og påfund, der skal dominere aktiviteterne. En af årsagerne til denne forskel er Klub Skabertrangs placering i fritidsklubberne, som ud over pædagogisk tilrettelagte aktiviteter ifølge lovningen (Dagtilbudsloven, 2025) bl.a. ”skal respektere og understøtte børns selvvalgte aktiviteter” (Dagtilbudsloven § 45) og ”bidrage til at udvikle børns selvstændighed” (Dagtilbudsloven § 45, stk. 4). Fritidspædagogikken rummer altså nogle særlige muligheder i forhold til at have en friere pædagogisk tilgang end i skole og dagtilbud, hvilket også tematiseres i rapporten *Præstationsfrigørende pædagogik på det fritidspædagogiske område* (Ringskou et al., 2024). Rapportens forfattere finder dog også, at der i fritidsklubber og SFO’er kan være udfordringer med eksklusion, kollegialt samarbejde, fysiske rum, normeringer og samfundets forventninger – særligt når fritidspædagogikken kobles til at skulle være en præstationsfrigørende pædagogik (Ringskou et al., 2024, s. 8-9).

Flere internationale studier påpeger, at netop kunstneriske og kreative aktiviteter kan være med til at styrke børnefællesskaber og trivsel (Bamford, 2006; Zarobe & Bungay, 2017). Med artiklen ønsker jeg at bidrage til den kunstpædagogiske og fritidspædagogiske forskning med bud på, hvordan en deltagelsesbaseret og legende kunstpædagogik kan se ud i en fritidsklub og forstås i et kropsligt perspektiv.

OM AT LADE BØRN 'VÆRE' I UFORMELLE LÆRINGSMILJØER

For at forstå de empiriske nedslag fra det åbne og uformelle læringsmiljø, der kendetegner klubtilbud og den kunstpædagogiske tilgang i Skabertrangsprojektet, trækker jeg på filosofen Kym MacLarens (2002) idé om *letting be*. MacLaren er inspireret af kropsfænomenologen Maurice Merleau-Pontys teori om interkropslighed (Merleau-Ponty, 1968, 2014), der kredser om, hvordan vi i kraft af vores kropslige væren i verden i det samme øjeblik, hvor vi sanser andre, også selv blive sanset af dem.

Interkropslighed betyder, at vi før-refleksivt som levende kroppe er sammenflettet med andres kroppe og verden (Fuchs, 2017), og derfor eksisterer med en gensidig påvirkning af hinanden, hvilket fører til en særlig kropsforankret form for kommunikation. Ud fra et sådant fænomenologisk ståsted, der ser mennesker som gensidigt sammenflettede i verden, kan vi ikke forstå og anerkende andres måde at eksistere på ved at fastfryse dem under et mikroskop, men må i stedet forstå hinanden ved at opleve og bevidne hinandens gensidige og kontinuerlige væren (Merleau-Ponty, 1968). Alligevel opstår et spændingsforhold, når vi som mennesker nogle gange ikke kan lade være med at sanse det andet i verden som noget eller nogen, der udelukkende er til for os. MacLaren (2002) giver et eksempel med en overambitiøs hestetræner, der ikke lader sin hest lege imellem træningen og derved fejler i at forstå og anerkende hestens særlige måde at være på. Hestetræneren møder hesten på en ufølsom måde ved at reducere den til en indtægtskilde, og derved fokuserer han udelukkende på det, hesten kan gøre for ham. Eksemplet bevidner, at det måske alligevel ikke er så enkelt at lade andre omkring os være på den måde, de er og er på vej til at blive.

En måde at udlægge spændingsforholdet i idéen om *letting be* er igennem kærlighedsforholdet, der ifølge filosofen Hanne De Jaegher (2019) indebærer en balancegang imellem hverken at over- eller underbestemme hinanden. I kærlighedsforholdet kan vi ikke undgå at forsøge på at bestemme og definere hinanden, og derved ses en dynamik imellem at bestemme og blive bestemt. Men overbestemmer den ene i forholdet den anden, er der ikke længere tale om et gensidigt,

“ For at kunne skabe et givende læringsmiljø må pædagogen undgå at overbestemme meningen med en aktivitet og i stedet forsøge skabe plads til de andre i læringsmiljøet.

ligeværdigt og respektfuldt kærlighedsforhold. En tilsvarende dynamik ses også ifølge De Jaegher og Maclaren i det pædagogiske forhold mellem lærer og elev – pædagog og barn. For at kunne skabe et givende læringsmiljø må pædagogen undgå at overbestemme meningen med en aktivitet og i stedet forsøge skabe plads til de andre i læringsmiljøet (Maclaren, 2002), så man som deltager, barn som voksen, kan føle sig inviteret ind og anerkendt som medskaber af meningen med aktiviteten. Dette er ifølge De Jaegher (2019) ikke en uengageret *laissez faire*-pædagogik men en konstant balancerende mellem over- og underbestemmelse i en eksistentiel relation, hvor begge parter gensidigt får mulighed for at forandre og udvikle sig. Kærlighedsforholdet og idéen om *letting be* kan ydermere forstås som en del af den enaktive teori om participatory sense-making (De Jaegher & Di Paolo, 2007), der søger at forklare, hvordan vi i en interaktion med hinanden deltager i hinandens meningsskabelse, og hvor den relationelle dynamik i interaktionsprocessen kan siges at være autonom, og dermed sætte vores individuelle kontrol over en situation ud af kraft.

I forbindelse med børns møder og interaktion med kunstpædagogiske miljøer og aktiviteter vil jeg særligt fremhæve to studier af henholdsvis Lise Sattrup (Sattrup, 2015) og Henriette Blomgren (Blomgren, 2023). I en gentænkning af museets demokratiske rolle i mødet med børn udvikler Sattrup i sit ph.d.-projekt tre empirisk genererede begreber: ophold, mellemrum og sprækker. Sattrups empiri består af kortere undervisningsforløb på museer med 6 til 12-årige skolebørn, hvor museumsundervisere ofte tager børnene med på en deltagerinddragende omvisning og introduktion til en udstilling. Et ophold defineres som når børnene samles omkring et værk eller en aktivitet, et mellemrum er situationer og bevægelser imellem disse ophold, og en sprække er når børn gør noget uventet, der udfordrer kunstpædagogikken. Et af eksemplerne på en sprække giver Sattrup (2015) med en undervisningssituation, hvor museumsunderviseren prøver at vække børnenes sanser i en videoinstallation på museumsgulvet af en kløvermark, og nogle af børnene herefter punkterer idéen om, at man på nogen måde kan dufte eller mærke naturen på et hårdt og koldt gulv. Blomgren bruger i sit studie Sattrups tre begreber i en analyse af vuggestue- og børnehavegruppers deltagelse i et drama-pædagogisk legeunivers i en skov. På lignende vis opstår der sprækker i den voksenstyrede aktivitet, når de små børns kropslige og spontane handlinger og fremtræden som aktører ”ikke mødes og improviseres ind i dramarammen” (Blomgren, 2023, s. 12).

De to ovennævnte studier peger på, at det kræver stor sensibilitet fra den voksne pædagog eller underviser, når der skal skabes mulighedsrum for børnenes demokratiske deltagelse og spontane initiativer. Eksemplerne viser særligt voksne, der kommer til at overbestemme

aktiviteternes formål og på den måde misser børnenes egne bud på anderledes måder at deltage på. I projektet Klub Skabertrang, der foregår i fritidsklubber, bliver børnene omvendt primært mødt i nogle mere frivillige og uformelle læringsmiljøer, hvilket i udgangspunktet har mindre voksenstyring – og med idéen om *letting be* kan sådanne miljøer beskrives som at have en større grad af underbestemmelse fra de voksnes side. Men som Ringskou et al. (2024) påpeger, har særligt nogle børn ”behov for forudsigelighed og overblik, som kan være svært at få i en praksis præget af frihed og spontanitet, der kan fremstå kaotisk (s. 22).” Derfor kan den voksnes balancerende imellem over- og underbestemmelse få betydning for, hvordan forskellige børn vælger at deltage eller ikke at deltage, f.eks. når rammerne for aktiviteterne er mere kreative, åbne og dermed underbestemmende. Særligt bliver denne artikels ærinde at spørge: Hvilke mulighedsrum for børns egne æstetiske oplevelser, forståelser og universer kan opstå i forbindelse med kunstnerisk uformelle aktiviteter i fritidsklubregi?

KONTEKST OG METODISKE VALG

Inden jeg præsenterer og analyserer empiriske eksempler fra Skabertrangsaktiviteterne i fritidsklubberne, vil jeg i dette afsnit udlægge undersøgelsens kontekst og metodiske valg herunder artiklens koreografiske tilgang.

Ud over børnene i klubberne, der går i 4.-7. klasse, består aktørerne af pædagoger, kunstnere og kulturskoleundervisere med speciale indenfor forskellige kunstformer (musik, dans, drama, billedkunst, performance). Dertil kommer forskere (herunder undertegnede), der medudvikler og evaluerer de pædagogiske tilgange bl.a. igennem observationer, interviews og analyser i samarbejde med aktørerne. Projektet tager afsæt i to tidligere projekter (Boysen, 2022b; Boysen et al., 2022) og løber i denne fase fra 2024-2026. Denne artikel tager udgangspunkt i observationer og interviews fra aktiviteter i efteråret 2024, hvor der indgik to fritidsklubber, otte kunstnere/kulturskoleundervisere, otte pædagoger og to forskere. Ved hver ugentlige aktivitetsdag på en klub var der gennemsnitligt fem voksne involverede i aktiviteten. Derudover var klubbens øvrige pædagogiske personale til stede, når børnene besøgte klubben efter deres skoletid i tidsrummet fra kl. 14 til 17, hvor de også kunne involvere sig i andre aktiviteter (f.eks. kreaværksted, computerspil, brætspil, madlavning, boldspil, dyrepasning, etc.).

Min forskerposition var ikke neutral men påvirkende dels gennem deltagelse i aktørernes planlægningsmøder og dels gennem min forforståelse og baggrund som danser og koreograf. Med en koreografbaggrund er jeg trænet i at se knapt registrerbare bevægelser, som

“ Koreografi kan også have en etisk dimension ved at være optaget af aktørernes mulige bevægelsesfrihed i modsætning til tidligere hierarkier inden for koreografisk praksis, hvor danseren præcis skulle gøre som koreografen dikterede.

andre iagttagere med en anden baggrund måske ikke vil se eller lægge nævneværdig betydning i. Mit blik på bevægelseshandlinger er inspireret af samtidskoreograferne William Forsythe og Jonathan Burrows, der relaterer koreografi til organisering, mønstre og gentagelser (Franko, 2011; Perazzo Domm, 2010). Organisering kan ses i, hvordan dansere (og i denne kontekst børn) kreativt formår at bruge deres krop som materiale i forskellige arrangementer eller typer af kropslighed (Franko, 2011). 'Arrangementer af kropslighed' kan også udgøre mønstre, hvor brugen af gentagelse, variation, symmetri og kontrapunktiske relationer ændrer på det, som det anvendte kropssprog og gestik ellers konventionelt betyder (Perazzo Domm, 2010, s. 275). Koreografi kan også have en etisk dimension ved at være optaget af aktørernes mulige bevægelsesfrihed i modsætning til tidligere hierarkier inden for koreografisk praksis, hvor danseren præcis skulle gøre som koreografen dikterede. Med en sådan koreografiforståelse kan man spørge til hvilke rammer, der skal til for, at deltagerne har tilpas frihed og tilpas støtte til at bruge deres krop på alsidige og nysgerrige måder, og hvordan et aktivitetsrum udspiller sig som et sammenvævet og interaktivt bevægelsesmønster.

Udover min koreografiske forforståelse er min overordnede analysemetode inspireret af *thick description* (Geertz, 1973) i form af detaljerede og kontekstsensitive feltnoter. Udvælgelse af empiriske nedslag er inspireret af eksemplarisk metode (Hansen & Ingemann, 2016), hvor et empirisk eksempel bruges til at fremanalysere erkendelse om det almene ud fra det specifikke. Med interesse for hvordan børn kropsligt deltager i tværástetiske aktiviteter, har jeg i denne artikel valgt at fordybe mig i et særligt informationsrigt scenarie/tableau, der udspillede sig på en enkelt eftermiddag i en af klubberne. Med Flyvbjerg (2020) kan valget af dette scenarie beskrives som en ekstrem/atypisk case, i det den afviger fra andre situationer på flere måder. I casen ses særligt mange deltagelsesformer omkring en række tværkunstneriske aktiviteter. Scenariet foregik på et område udenfor, der tillod flere aktiviteter at foregå parallelt og tæt på hinanden, hvilket ville have været mindre muligt, havde aktiviteten udspillet sig indenfor. Ydermere var voksenormeringen særligt høj og usædvanlig for andre klubtilbud, og alle voksne inkl. de faste pædagoger havde alle viden og erfaringer med kreative og kunstneriske processer. Casen giver altså mulighed for at undersøge børns muligheder for at deltage i et åbent og kunstnerisk fællesskab under meget gunstige rammer. I kraft af sin afvigende karakter giver en sådan type case ifølge Flyvbjerg (2020) god mulighed for teoriudvikling, hvilket kan ses i relation til skabertrangsprojektets grundlæggende ambition om kontinuerligt at udvikle og tillade forskellige måder at eksperimentere med, hvad en skabertrangspædagogik er, og hvordan den kan udøves.

ANALYSE: TABLEAUET I EN HAVE

I det følgende præsenteres et nedslag i undersøgelsens empiriske materiale præsenteret i tre dele. Nedslaget kan karakteriseres som et tableau, hvor flere situationer udspiller sig på samme tid. Jeg vil undersøge situationerne ud fra artiklens teoretiske ramme med fokus på at forstå, hvordan børnene deltager på kanten af og i sprækkerne på de åbne og tværæstetiske aktiviteter.

Det udvalgte aktivitetsforløb foregik i en have i en af klubberne en dag i september. Klubben ligger i en nedlagt gård med gårdsplads, lade og hovedbygning. Der er adgang til haven fra siderne af hovedbygningen og fra terrassedørene i bygningen. Ud over en stor græsplæne ligger der i bunden af haven en offentlig legeplads med bl.a. en svævebane, en sandbund og et klatrenet. Kunstner- og pædagogteamet havde udvalgt haven, fordi det er et rum, børnene ikke bruger så meget i klubben. I løbet af en række aktivitetsdage, var det teamets plan at arbejde frem imod en festlig event i haven, der inddragede alle i klubben. På denne konkrete dag var en af aktiviteterne bl.a. en stopdans faciliteret af danseren Janne, hvor børnene iført malerdragter skulle male på hinanden, når de stod stille i dansen.

FØRSTE DEL

Nu er flere børn ved at komme til klubben efter de har fået fri fra skole. Pædagogen Sanne siger til tre piger, som stikker hovedet forbi haven, at de skal sige videre til andre, at nu sker der noget i haven. De to mandlige

“ Tik tok-
dansen en
på forhånd
fastlagt og
indøvet
danserutine,
der udføres
med ansig-
terne i samme
retning og
foran et
mobiltelefon-
kamera.

musikere har sat en højtaler op på græsset og ud strømmer musik, der lader til at tiltrække nysgerrige børn. ”De bruger højtaleren”, lyder det fra en dreng, der kigger ud ad døren. Tre piger kommer hen og siger ”Vi skal male”, og danseren Janne fortæller om idéen med malerdragterne, et stort stykke hvidt stof lægges ud på græsset, og flere piger joiner. Imens er tre drenge gået i gang med deres egen leg ude på legepladsen ved siden af græsplænen. Nogle af pigerne begynder at iklæde sig dragterne, som også har hætter, der beskytter og skjuler hovedet. Imens Janne fortsætter med at forberede maledanseaktiviteten og introducere det til de børn, der har lyst, går tre af pigerne hen til trappen ind til huset. En af de tre placerer sin mobiltelefon på trappen og tænder for kameraet, og til musik danser de en rutine, de har set på snapchat. Jeg sidder nedenfor trappen og spørger pigerne, om de ved, hvem det er, der synger. Nej, siger den ene, ”det er bare en god sang” – ”op på story med den!”

Med denne observation lægger jeg mærke til, hvordan gruppen af piger ubesværet formår at blande deres deltagelse i danserens iscenesatte ramme for aktiviteten sammen med deres egen produktion af en onlinedans i en Tik tok/Instagram-virkelighed. De to former for dans adskiller sig væsentlig fra hinanden. Stopdansen iscenesat af den voksne kunstner har et eksperimenterende, mangfoldigt og uforudsigeligt bevægelsesudtryk, hvor billedkunst (maling) og kreativ dans sammenblandes med fokus på at skabe forskellige relationer og bevægelsesmønstre mellem deltagerne. I kontrast til stopdansen er Tik tok-dansen en på forhånd fastlagt og indøvet danserutine, der udføres med ansigterne i samme retning og foran et mobiltelefon-kamera. Alligevel har begge aktiviteter en legende tilgang til fælles. Selv om Tik tok dansen ikke tillader stor bevægelseskreativitet, smiler og griner pigerne under udførelsen, og de bruger maledragterne med tilsnørede hætter som et nyt element i det ellers lidt ensformige og på forhånd fastlagte bevægelsesudtryk.

De voksne har forberedt noget af aktiviteten, forinden børnene ankommer til haven, men de har ikke gjort alt parat og viser med deres åbenlyse forberedende handlinger, at noget er i gang med at blive udviklet. Med teorien om participatory sense-making (De Jaegher & Di Paolo, 2007) kan det forstås som en tilgang, hvor børnene inviteres med til at udvikle en meningsfuld aktivitet sammen. De voksne fremstår som kompetente men ikke som alvidende. Aktiviteten virker ikke overbestemt, men rummer plads til at udvikle sig i forskellige retninger bestemt af børnenes måde at deltage på. Det er dog den voksne, her i eksemplet danseren Janne, der har overblikket over det, der skal ske.

Den lille gruppe af piger vælger på kanten af det åbne tværaestetiske univers rammesat af de voksne at begive sig ud i en mere overbestemt og lukket bevægelsesaktivitet gennem deres Tik tok dans. Deltagelse

i Tik tok dansen synes forbeholdt de piger, der er veninder med hinanden, og dansen har en klar start og slutning. Efter det korte optrin slipper de igen mobiltelefonen og begiver sig ud i den analoge danse- og maleaktivitet i haven. De voksne opdager knapt nok, at pigerne kortvarigt er i færd med en legende Tik tok dans. Med idéen om 'letting be' kan det skyldes, at de voksne på forhånd har bestemt sig for en pædagogisk tilgang, der kan rumme et mangfoldigt aktivitetsrum og som tillader en gåen til og fra. Men 'letting be' handler ifølge (MacLaren, 2002, s. 197) også om gensidighed. Det er ikke nok, at den ene part lader den anden være. I eksemplet udviser den lille gruppe af piger netop en sådan gensidighed ved på deres egen måde at lege med på de voksnes åbne invitation til danse-leg, som de mere direkte vender tilbage til efter deres egen dans foran trappen.

ANDEN DEL

Da musikken for alvor starter med at spille ud af højtaleren, trækker det flere børn til. Der er en del piger, men hvor er drengene? Fire piger står nede ved musikbænken, hvor de to musikere har lavet en bas ud fra alternative materialer, bl.a. med en stor murerbalje som bund. En enkelt dreng virker nysgerrig og er tæt på aktiviteterne for en kortere stund. To drenge hænger på en svævebane på legepladsen bag ved dansemaling- og musikaktiviteten, og den ene af drengene kigger væk fra svæveturens retning og holder øje med det, der sker. To drenge sidder hævet i et net i den bagerste ende af legepladsen og lurer på pigernes aktivitet. Pigerne i malerdragterne kaster sig aktivt ud i aktiviteten som deltagere. På et tidspunkt ligger nogle piger nede på maven med spændte ansigtsudtryk, imens de bliver bemalet af de andre. En dreng står og læner sig op ad hjørnet af bygningen

“ Aktivitets-
rummet bliver
til at starte
med på denne
eftermiddag
ofte køns-
opdelt.

og lurer. De to drenge i nettet smiler og griner. Flere drenge tilslutter sig nu de to drenge i nettet. Nogle står med den ene hånd grebet fat i nettet og hænger lidt i den ene hofte, imens de kigger på. En dreng fra nettet går tættere på og kigger på maledansen. Tre piger er lige i nærheden med deres kaniner, hvor de øver kaninhop på forhindringsbaner i et miniatureformat.

I tableauet i haven ses en række forskellige deltagelsesformer og måder at relatere til den åbne og tværæstetiske aktivitet på. Aktivitetsrummet bliver til at starte med på denne eftermiddag ofte kønsopdelt. Og det er udelukkende pigegruppen, der aktivt deltager iført malerdragter i stopdansen. Men pigegruppens aktivitet skaber sammen med musikken i haven forskellige andre former for optagethed og kropsligt engagement hos de øvrige børn. Pigerne med kaninerne har trukket deres aktivitet med forhindringsbanen helt tæt på de øvrige børn. Så selv om de ikke direkte deltager i de tværæstetiske aktiviteter, bidrager de til stemningen i haven, der som helhed kommer til at minde lidt om en lille byfest, et marked eller en festival.

På tidspunktet for observationen er mange af drengene mere afventende. Det kan skyldes, at de voksnes åbne og frivillige ramme ikke tilskynder dem til at deltage aktivt med det samme, og de overlades derved selv til at skulle at vælge at bryde med det, de plejer at gøre og med hvem, de plejer at gøre noget sammen med. Alligevel retter deres kroppe sig imod det nye og anderledes, der foregår i haven. Set i et koreografisk lys kan børnene i kanten af aktiviteten ikke kun tilskuere i traditionel forstand. Kroppene på kanten er særligt engagerede. Den kropslige maleraktivitet i haven danner netop grundlag for, at børnene omkring aktiviteten arrangerer deres egne kroppe i relation til det, der sker og som aktivt lyttende og nysgerrigt hvilende, f.eks. op ad en husmur eller hængende i hoften med den ene hånd i et fast greb om legepladsens net.

TREDJE DEL

Efter danseaktiviteten er afsluttet, kommer Pædagogen Ditte slæbende med rør og musikredskaber. Tre piger taper efter instruktion fra en af de to musikere rørene sammen på et stativ. Imens afspilles en rytme og et musikbeat. Pædagogen Sanne får tre drenge hen til musikken, ”kom og vær med”. En af drengene tager mikrofonen: ”jeg hedder Oliver, skibidi toilet 69”. Fire andre børn tager kortvarigt opstilling på en trappe ud fra huset. Drengen giver mikrofonen videre og slår i stedet rytmer på de sammentapede rør. ”En stor diller”, ”ind i revnen” siger drengene nu i mikrofonen. Sanne siger til dem, at det kan de gøre bedre, og synger: ”der var en dreng, som have utrolig god fantasi, så hvad skete der så?” og hun giver mikrofonen videre til en dreng, som siger ”der var en pik”. Mikrofonen går på omgang: ”jeg vil gerne kys”, ”skibidi toilet”. Efter lidt tid går

Sanne går væk fra mikrofonen og sætter en farvekridttegningsaktivitet i gang på soklen af huset. To drenge laver nu tillidsøvelser, hvor en lader sig falde, imens den anden griber. En pige synger Kim Larsens Midt om natten i mikrofonen, imens to andre børn spiller på keyboard. Tre drenge passerer forbi på stylter. De går rundt imellem musikredskaber og griber fat i det, de lige kan få fat i. Ditte starter et trommerytmebeat. En pige synger en sang på arabisk, og de fire voksne supplerer med musik. Efterhånden er de fleste børn på vej videre væk fra klubben.

I observationen lægger jeg mærke til, at gruppen af drenge har fundet en indgang til at deltage mere direkte i de aktiviteter, de voksne har etableret. Ligesom pigegruppens Tik tok dans henter drengene også inspiration fra det, de er optaget af på sociale medier, i dette tilfælde internetmemet og youtube-serien Skibidi Toilet om et syngende toiletvæsen. Med Sattrups (2015) begreber om ophold, mellemrum og sprækker kan pigegruppens Tik tok dans siges at foregå i et uforstyrrende mellemrum i haven, hvorimod drengenes drilske og sjofle mikrofonsnak kan tolkes som en sprække ind i aktiviteten, der udfordrer de voksnes idé om, hvad man kan tale eller synge om. Pædagogen Sanne tager dog udfordringen op og igennem mikrofon-legen skaber hun en interaktion med drengenes drilleri, som efterhånden opløses og ændrer sig til andre afprøvninger af, hvordan man kan deltage. Drengenes første ageren i det kunstneriske univers bliver på en måde en ironisk distance til den mere kunstneriske male-stopdans, de tidligere var tilskuere til. Og der foregår skridt for skridt en forhandling om, hvad meningen mon er med det hele.

MIRAKELPÆDAGOGIK

Der er brug for flere analyser af, hvordan børn og voksne interagerer, når den deltagerbaserede kunstpædagogik gives en mere fast og tilbagevendende plads i klubbernes aktivitetsrum. Tableauet i haven er kun et nedslag fra en ud af de otte dage, jeg har fulgt med i Klub Skabertrangs aktiviteter. I løbet af efteråret afprøvede pædagoger og kunstnere i de to klubber flere forskellige tilgange på et spektrum mellem overbestemmelse og underbestemmelse, proces og produkt, og med en intention om at skabe en mere vedvarende kunstpædagogisk indsats.

Pædagogen Jesper fra en af klubberne beskriver voksenteamets tilgang som en mirakelpædagogik: ”vi ved ikke, hvad der sker. Nogle bliver grebet. Vi bruger ikke tid på at gå ud og hente børnene”. Et af de børn, som er blevet grebet af skabertrangsaktiviteterne, er Nikolaj, hvis ord præsenteres i begyndelsen af artiklen fra et interview i slutningen af efteråret, hvor projektet havde løbet over flere måneder. På dette tidspunkt havde børnene fået en tydeligere oplevelse af, hvad det tværkunstneriske og eksperimenterede kan i forhold til andre

“ Hvis man laver fejl, så er det lige meget, for det er stadig kunst.

aktiviteter – og de voksne havde gradvist ladet de deltagende børn overtage initiativet til hvad, der skulle ske. I en samtale i november med to piger fra klubben med haven, siger den ene, at ”I skolen skal man jo koncentrere sig og gøre det rigtigt, og her kan man bare gøre det frit.” Og den anden pige supplerer: ”Ja. Og hvis man laver fejl, så er det lige meget, for det er stadig kunst.”

Med interviewene lægger jeg mærke til at de børn, som har deltaget i aktiviteterne, er optagede af den ekstraordinære frie og kreative rammesætning. De børn, som derimod ikke deltager i skabertrangsaktiviteterne, er måske dem, der har brug for en tydeligere voksenstyring, for som Ringskou et al. (2024) påpeger, kan ”det præstationsfrigørende med betoning af medbestemmelse, selvbestemmelse og valgfrihed være en udfordring og i nogle tilfælde skabe (endnu) et præstationspres, fremfor at frigøre til kreativitet, fællesskaber, væren med videre” (s. 24). En del af børnene, som deltog mest aktivt i projektet på en af klubberne, gik på en skole for højtbegavede børn, og en af kunstnerne fortæller, at de andre børn fra den almindelige folkeskole ”er lidt mere selvbevidste og synes, det kan være pinligt” at deltage. Skabertrangsaktiviteternes meget frie rum åbner dermed for en diskussion om hvilke børn, det er, der har særlige behov. Der er børn, som har brug for mere struktur og overskuelige rammer, og der er andre børn, der længes efter rum, som tilbyder en friere form kreativitet.

AFRUNDING

Når de uformelle læringsrum i fritidsklubber gøres særligt kreative, gives der mulighed for, at man som barn legitimt kan deltage på kanten af aktiviteten. Men sådanne aktiviteter efterlader også spørgsmål om, hvor meget de voksne skal lade det være op til børnene, hvordan og hvornår de vil deltage. I en meget åben og kreativ aktivitet vil nogle børn, som kunne være interesseret i at deltage måske have svært ved at bryde med det, de plejer at gøre. Det vil et mere vedvarende kunstpædagogisk tilbud i klubben måske kunne ændre på.

Tableauet i haven blotlægger en række forskellige måder, børn vælger at deltage på i åbne kunstpædagogiske aktiviteter. Pædagoger og kunstnere kan ved at balancere imellem at over- og underbestemme aktiviteten skabe muligheder for forskellige deltagelsesformer, hvor nogle børn responderer ved at blande deres egne vante legepraksisser med de anderledes, skabende og uforudsigelige processer. I det åbne og kreative aktivitetsrum kan børn derved skabe givende mellemrum og drilske sprækker med indblanding af elementer fra f.eks. virale danserutiner og rappende toiletvæsener fra YouTube.

REFERENCER

- Bamford, A. (2006). *The Wow Factor: Global research compendium on the impact of the arts in education*. Waxmann Verlag.
- Blomgren, H. (2023). Følg det røde bånd. *DRAMA*, 60(3), 1-14.
<https://doi.org/doi:10.18261/drama.60.3.1>
- Boeskov, K. (2024). *Grib engagementet*. Kulturministeriet. https://slks.dk/fileadmin/user_upload/0_SLKS/Dokumenter/Boern_og_unge/Afrapportering_og_evaluering/Grib_Engagementet_web.pdf
- Boysen, M. S. W. (2022a). Et kollektiv af superhelte: Om hvordan individ og fællesskab kan kobles i kreative ungdomsfællesskaber. *Forskning i Pædagogers Profession og Uddannelse*, 6(2), 29-43.
<https://tidsskrift.dk/FPPU/article/view/134273/179214>
- Boysen, M. S. W., (2022b). *Indsatsevaluering af Skabertrang*. Professionshøjskolen Absalon.
- Boysen, M. S. W., Sørensen, P. W., Rold, M. og Thorsen, T. (2022). *Indsatsevaluering af Skabertrang 2*. Professionshøjskolen Absalon.
- Dagtilbudsloven. (2025). *LBK nr 1038 af 11/08/2025*.
<https://www.retsinformation.dk/eli/lt/2025/1038>
- De Jaegher, H. (2019). Loving and knowing: reflections for an engaged epistemology. *Phenomenology and the Cognitive Sciences*.
<https://doi.org/10.1007/s11097-019-09634-5>
- De Jaegher, H. og Di Paolo, E. (2007). Participatory Sense-Making: an enactive approach to social cognition. *Phenomenology and the Cognitive Sciences*, 6, 485-507. <https://doi.org/10.1007/s11097-007-9076-9>
- Flyvbjerg, B. (2020). Fem misforståelser om casestudiet (O. Thorsnø og B. Næse, overs.). I S. Brinkmann og L. Tanggaard (red.), *Kvalitative metoder. En grundbog* (3 udg., s. 621-655). Hans Reitzels Forlag.
- Franko, M. (2011). Archaeological choreographic practices: Foucault and Forsythe. *History of the Human Sciences*, 24(4), 97-112.
- Fuchs, T. (2017). Intercorporeality and interaffectivity. *Intercorporeality: Emerging socialities in interaction*, 7853, 3-23.
- Geertz, C. (1973). *The Interpretation of Cultures: Selected Essays*. Basic Books.
- Hansen, B. B. og Ingemann, J. H. (2016). *At se verden i et sandkorn: om eksemplarisk metode*. Samfundslitteratur.

Maclaren, K. (2002). Intercorporeality, intersubjectivity and the problem of "letting others be". *Chiasmi International: Trilingual Studies Concerning Merleau-Ponty's Thought*(4), 187-210.

Merleau-Ponty, M. (1968). *The Visible and the Invisible* (A. Lingis, overs.; C. Lefort, red.). Northwestern University Press.

Merleau-Ponty, M. (2014). *Phenomenology of perception* (D. A. Landes, overs.). Routledge.

Pedersen, L. D. (2024). *Legende bevægelser i et koreografisk perspektiv: Designbaserede undersøgelser af danse- og bevægelsespraksisser på pædagoguddannelsen* [Ph.d.-afhandling]. Aarhus Universitet. <https://doi.org/10.7146/aul.529>

Perazzo Domm, D. (2010). Traces of history: Jonathan Burrows' rethinking of the choreographic past. *Contemporary Theatre Review*, 20(3), 267-282.

Ringskou, L., Matthiesen, N., Brinkmann, S. og Szulevicz, T. (2024). *Præstationsfrigørende pædagogik på det fritidspædagogiske område*. <https://www.via.dk/-/media/VIA/om-via/presse/nyheder-2024/dokumenter/praestationsfrigoerende-paedagogik-i-sfoer-og-klubber-kan-forbedre-trivsel.pdf>

Sattrup, L. (2015). *Jamen, hvad skal vi kigge efter* [Ph.d.-afhandling]. Roskilde Universitet. <https://www.skoletjenesten.dk/jamen-hvad-skal-vi-kigge-efter>

Zarobe, L. og Bungay, H. (2017). The role of arts activities in developing resilience and mental wellbeing in children and young people a rapid review of the literature. *Perspectives in Public Health*, 137(6), 337-347. <https://doi.org/10.1177/1757913917712283>